

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT

JULIANE KOKOTT

föredraget den 12 mars 2009¹

I — Inledning

1. I denna begäran om förhandsavgöranden har den franska Cour de Cassation bett domstolen att tolka rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000².

2. Cour de Cassation önskar vinna klarhet i huruvida en ungersk eller en fransk domstol är behörig att fatta beslut i mål om äktenskapsskillnad om båda makarna har hemvist i Frankrike och både ungerskt och franskt medborgarskap.

3. Frågorna har uppkommit i samband med erkännande i Frankrike av ett beslut i mål om

äktenskapsskillnad, som har fattats av en ungersk domstol. Avgörandet meddelades innan förordningen trädde i kraft och i anslutning till ett förfarande som inleddes innan Ungern anslöt sig till EU. I ett sådant fall är enligt den gällande övergångsbestämmelsen tillämpningen av förordning nr 2201/2003 beroende av huruvida domstolarna i beslutets ursprungsmedlemsstat skulle ha varit behöriga enligt förordningen.

II — Tillämpliga bestämmelser

4. I artikel 3.1 i förordning nr 2201/2003 ("Allmän behörighet") föreskrivs följande:

"1. Behörighet att ta upp frågor om äktenskapsskillnad, hemskillnad och annullering av äktenskap skall tillkomma domstolarna i den medlemsstat

1 — Originalspråk: tyska.

2 — EUT L 338, s. 1, i dess lydelse enligt rådets förordning (EG) nr 2116/2004 av den 2 december 2004 (EUT L 367, s. 1) – även kallad Bryssel IIa-förordningen.

- a) inom vars territorium månader omedelbart innan ansökan gjordes och sökanden antingen är medborgare i den berörda medlemsstaten eller, när det gäller Förenade kungariket och Irland, har 'domicil' där,
- makarna har hemvist, eller
- makarna senast hade hemvist om en av dem fortfarande är bosatt där, eller
- b) i vilken båda makarna är medborgare eller, när det gäller Förenade kungariket och Irland, båda makarna har 'domicil'."
- svaranden har hemvist, eller
5. I artikel 19.1 och 19.3 föreskrivs följande beträffande litispensens i äktenskapsmål:
- om ansökan är gemensam, någon av makarna har hemvist, eller
- sökanden har hemvist om sökanden har varit bosatt där i minst ett år omedelbart innan ansökan gjordes, eller
- "1. Om talan väcks vid domstolar i olika medlemsstater rörande äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap och målen gäller samma parter skall, till dess att det har fastställts att den domstol vid vilken talan först har väckts är behörig, den domstol vid vilken talan har väckts senare självmant låta handläggningen av målet vila.
- sökanden har hemvist om sökanden har varit bosatt där i minst sex ...

3. När det har fastställts att den domstol vid vilken talan först har väckts är behörig, skall den domstol vid vilken talan har väckts senare självmant avvisa talan till förmån för den domstolen ...”

6. Genom artikel 21 regleras erkännande av utländska domar, och den har följande lydelse i utdrag:

”1. En dom som har meddelats i en medlemsstat skall erkännas i de andra medlemsstaterna utan att något särskilt förfarande behöver anlitas.

...

3. Utan att det påverkar tillämpningen av avsnitt 4 kan en berörd part, genom att anlita de förfaranden som föreskrivs i avsnitt 2, få fastställt att domen skall erkännas eller inte erkännas.

I - 6876

4. Om frågan huruvida en dom skall erkännas uppkommer som en prejudiciell fråga vid en domstol i en medlemsstat, får den domstolen avgöra frågan om erkännande.”

7. I artikel 22 anges bland annat följande skäl för att vägra erkänna en dom i mål om äkten-skapsskillnad:

”a) [O]m ett erkännande uppenbart skulle strida mot grunderna för rättsordningen i den medlemsstat där domen görs gällande (ordre public),

b) om domen har meddelats mot en utebliven svarande och denne inte har delgivits stämningsansökan eller motsvarande handling i tillräckligt god tid och på ett sådant sätt att svaranden kunnat förbereda sitt svaromål, såvida det inte kan fastställas att svaranden otvetydigt har godtagit domen, ...”

8. Enligt artikel 24 får behörigheten för domstolen i ursprungsmedlemsstaten dock inte omprövas. I synnerhet får en prövning av huruvida en dom strider mot grunderna för rättsordningen (ordre public) enligt artikel 22a inte avse behörighetsreglerna i artiklarna 3–14.

nr 1347/2000 trädde i kraft, skall erkännas och verkställas enligt bestämmelserna i kapitel III i den här förordningen under förutsättning att de avser äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap eller en fråga om föräldraansvar för makarnas gemensamma barn som har prövats i samband med sådana äktenskapsmål.

9. I artikel 64.1, 64.3 och 64.4 finns följande övergångsbestämmelser:

”1. Bestämmelserna i denna förordning skall tillämpas endast på rättsliga förfaranden som har inletts, på officiella handlingar (actes authentiques) som har upprättats eller registrerats och på överenskommelser mellan parter som har ingåtts efter den dag då förordningen började tillämpas enligt artikel 72.

...

4. Domar som före den dag då denna förordning började tillämpas men efter den dag då förordning (EG) nr 1347/2000 trädde i kraft har meddelats i mål och ärenden som har anhängiggjorts före den dag då förordning (EG) nr 1347/2000 trädde i kraft, skall erkännas och verkställas enligt bestämmelserna i kapitel III i den här förordningen under förutsättning att de avser äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap eller en fråga om föräldraansvar för makarnas gemensamma barn som har prövats i samband med sådana äktenskapsmål och domstolen har grundat sin behörighet på bestämmelser som överensstämmer antingen med de bestämmelser som anges i kapitel II i den här förordningen eller med bestämmelserna i förordning (EG) nr 1347/2000 eller med bestämmelser i en konvention som gällde mellan ursprungsmedlemsstaten och den medlemsstat där domen görs gällande vid tiden för målets eller ärendets anhängiggörande.”

3. Domar som före den dag då denna förordning började tillämpas har meddelats i mål och ärenden som har anhängiggjorts efter den dag då förordning (EG)

10. Enligt artikel 72 trädde förordningen i kraft den 1 augusti 2004 och gäller sedan

den 1 mars 2005 med undantag av artiklarna 67, 68, 69 och 70, vilka gäller från och med den 1 augusti 2004.

11. Förordning nr 2201/2003 har när det gäller innehållet anknytning till rådets förordning (EG) nr 1347/2000 av den 29 maj 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar för makars gemensamma barn³, vilken den ersätter.⁴ Artikel 2 i förordning nr 1347/2000 motsvarar ordagrant artikel 3 i förordning nr 2201/2003. Förordning nr 1347/2000 trädde enligt artikel 46 i denna i kraft den 1 mars 2001.

12. I förordning nr 1347/2000 har bestämmelserna i konventionen vilka utarbetats på grundval av artikel K 3 i fördraget om Europeiska unionen, om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål av den 28 maj 1998⁵ (nedan kallad Bryssel II-konventionen) övertagits i stor utsträckning. Därefter har konventionen inte längre tillämpats. När förordning nr 1347/2000 antogs tog rådet del av den förklarande rapport om konventionen, som hade utarbetats av professor dr Alegría Borrás (nedan kallad Borrásrapporten)^{6, 7}.

3 — EGT L 160, s. 19.

4 — Se skäl 6 i förordning nr 1347/2000 och skäl 3 i förordning nr 2201/2003.

5 — EGT C 221, 1998, s. 2.

6 — EGT C 221, 1998, s. 27.

7 — Se skäl 6 i förordning nr 1347/2000 och skäl 3 i förordning nr 2201/2003.

III — Bakgrund och tolkningsfrågorna

13. Iaszlo Hadadi och Csilla Marta Mesko är ungerska medborgare. De ingick äktenskap i Ungern år 1979 och utvandrade till Frankrike år 1980. År 1985 beviljades de dessutom franskt medborgarskap. Csilla Marta Mesko utsattes mellan 2000 och 2004 enligt egen uppgift vid upprepade tillfällen för våld från mannens sida. Iaszlo Hadadi ansökte den 23 februari 2002 om äktenskapsskillnad vid domstolen i Pest (Ungern). Csilla Marta Mesko fick enligt egen uppgift inte kännedom om förfarandet förrän sex månader senare. Domstolen i Pest meddelade slutgiltig dom på äktenskapsskillnad den 4 maj 2004.

14. Csilla Marta Mesko ansökte å sin sida den 19 februari 2003 om äktenskapsskillnad på grund av skuld, i form av brott mot de äktenskapliga förpliktelserna, vid avdelningen för familjemål vid Tribunal de grande instance de Meaux (Frankrike). Genom beslut av den 8 november 2005 avisade domaren ansökan. Csilla Marta Mesko överklagade till Cour d'appel Paris, vilken upphävde beslutet som hade fattats av domstolen i första instans. Cour d'Appel motiverade beslutet med att den ungerska domstolens dom på äktenskapsskillnad inte kunde erkännas i Frankrike och att Csilla Marta Meskos ansökan om äktenskapsskillnad följaktligen kunde prövas.

15. Iaszlo Hadadi överklagade domen till Cour de Cassation, vilken genom dom av den 16 april 2008 har hänskjutit följande tolkningsfrågor till domstolen för ett förhandsavgörande enligt artiklarna 234 EG och 68 EG:

16. I förfarandet vid domstolen har Iaszlo Hadadi, Csilla Marta Mesko, den franska, den tyska, den finska, den polska, den slovakiska och den tjeckiska regeringen samt Europeiska gemenskapens kommission inkommit med yttranden.

”1. Ska artikel 3.1 b [i förordning (EG) nr 2201/2003] tolkas så, att – när makarna är medborgare både i den stat där den domstol vid vilken målet har anhängiggjorts är belägen och i en annan medlemsstat i Europeiska unionen – det är medborgarskapet i den stat där den domstol vid vilken målet har anhängiggjorts är belägen som är avgörande?

2. Om den första frågan besvaras nekande, ska då denna bestämmelse tolkas så, att den – när vardera maken har dubbelt medborgarskap i samma båda medlemsstater – avser medborgarskapet i den stat till vilken anknytningen är starkast?

3. Om den andra frågan besvaras nekande, ska det då anses att makarna har ytterligare en möjlighet enligt denna bestämmelse, nämligen att välja att väcka talan vid domstol i vilken som helst av de stater i vilka de båda är medborgare?”

IV — Bedömning

A — Inledande anmärkning om tillämpningen av förordningen enligt övergångsbestämmelserna

17. Föremålet för tvisten vid den nationella domstolen är Csilla Marta Meskos ansökan om äktenskapsskillnad. Ett villkor för att hennes ansökan ska kunna prövas tycks vara att äktenskapet inte redan har upplösts genom en dom som har meddelats av en domstol i en annan medlemsstat och som de franska domstolarna måste erkänna. Erkännandet av den ungerska domen på äktenskapsskillnad av den 4 maj 2004 utgör därför en prejudiciell fråga vid prövningen av huruvida den ansökan om äktenskapsskillnad kan tas upp till prövning som de franska domstolarna har ansvar för att bedöma.

18. Till att börja med kan det konstateras att man i artikel 21.1 i förordning nr 2201/2003 har utgått från principen för erkännande. Den omständigheten att domstolarna i beslutets ursprungsmedlemsstat inte är behöriga ger

enligt artikel 24 i förordningen i normala fall inte rätt att vägra erkänna ett beslut.

19. Ansökan om äktenskapsskillnad ingavs och dom på äktenskapsskillnad meddelades emellertid i Ungern, när förordning nr 2201/2003 ännu inte var tillämplig. Ett erkännande av skilsmässodomen med stöd av förordningen kommer därför bara i fråga enligt övergångsbestämmelserna. Den hänskjutande domstolen har i detta avseende helt riktigt utgått från förordningens artikel 64.4, som gäller beslut om äktenskapsskillnad

— som meddelades innan förordning nr 2201/2003 började tillämpas, men efter det att förordning nr 1347/2000 trädde i kraft.

— i ett förfarande som inleddes innan förordning nr 1347/2000 trädde i kraft.

20. De gällande bestämmelserna i förordning nr 2201/2003 är enligt artikel 72 i denna tillämpliga sedan den 1 mars 2005. Förordning nr 1347/2000 trädde i kraft den 1 mars 2001. När det gäller Ungern är det dock i detta avseende den 1 maj 2004 som gäller, eftersom bestämmelserna i gemen-

skapens regelverk enligt artikel 2 i anslutningsakten⁸ är bindande och gäller i de nya medlemsstaterna först från och med detta datum. Iaszlo Hadadi ansökte om äktenskapsskillnad i Ungern den 23 februari 2002, således innan förordning nr 1347/2000 började tillämpas. Domen på äktenskapsskillnad meddelades sedan den 4 maj 2004, alltså efter det att förordning nr 1347/2000 hade trätt i kraft i Ungern och innan förordning nr 2201/2003 var tillämplig.

21. Csilla Marta Mesko fick enligt egen uppgift visserligen inte kännedom om detta förrän sex månader efter det att förfarandet hade inletts. Hon framförde emellertid inte att Iaszlo Hadadi hade underlåtit att vidta de mått och steg som han var skyldig att vidta för att få delgivningen verkställd, varför ansökan enligt artikel 16 i förordningen inte skulle anses ha inletts till den ungerska domstolen vid denna tidpunkt. Av handlingarna i målet framgår för övrigt att hon gick i svaromål i förfarandet vid domstolen i Pest.

22. Förfarandet inleddes och domen meddelades således under de perioder som anges i artikel 64.4. Domen ska därför erkännas enligt förordning nr 2201/2003, om sådana behörighetsregler tillämpades som överensstämmer med reglerna i kapitel II i denna

8 — Akt om villkoren för Republiken Tjeckien, Republiken Estland, Republiken Cyperns, Republiken Lettlands, Republiken Litauens, Republiken Ungerns, Republiken Maltas, Republiken Polens, Republiken Sloveniens och Republiken Slovakien anslutning till de fördrag som ligger till grund för Europeiska unionen och om anpassning av fördragen (EUT L 236, 2003, s. 33).

förordning, förordning nr 1347/2000 eller en konvention som gällde mellan Ungern och Frankrike när förfarandet inleddes.

B — *Tolkningsfrågorna*

23. Av handlingarna i målet framgår inte ur vilka regler domstolen i Pest härledde sin behörighet eller vilken lydelse reglerna har. För att anta att de behörighetsregler som tillämpades överensstämmer med artikel 3 i förordning nr 2201/2003, med den identiska bestämmelsen i artikel 2 i förordning nr 1347/2000 eller med tillämpliga konventionsbestämmelser skulle det emellertid vara tillräckligt att de ungerska domstolarna också var behöriga enligt dessa regler. Reglerna i fråga behöver inte jämföras ytterligare. Genom artikel 64.4 ska det nämligen garanteras att förordningens bestämmelser om erkännande ges en vidsträckt tillämpning med avseende på beslut som meddelas av alla domstolar som också de skulle ha varit behöriga om de harmoniserade reglerna eller reglerna som avtalats i konventioner hade tillämpats.

24. Huruvida detta var fallet, det vill säga huruvida domstolen i Pest skulle ha varit behörig också enligt artikel 3.1 b i förordning nr 2201/2003 ska klargöras genom denna begäran om förhandsavgörande.

25. För beslut om äktenskapsskillnad är enligt artikel 3.1 b i förordning nr 2201/2003 domstolarna i den medlemsstat i vilken båda makarna är medborgare behöriga eller, när det gäller Förenade kungariket och Irland, båda makarna har "domicil". För den händelse att makarna har dubbelt medborgarskap i samma medlemsstater finns ingen särskild bestämmelse i förordningen.⁹ I de tre tolkningsfrågorna har olika möjligheter övervägts när det gäller hur behörigheten enligt artikel 3.1 b ska avgöras i ett sådant fall.

26. Om den andra frågan besvaras jakande, ska i första hand medborgarskapet i den stat till vilken anknytningen är starkast tas som utgångspunkt. Anknytningen kan väl anses vara starkast till den stat där ytterligare kriterier, som till exempel hemvist, medför närmast anknytning till domstolarna i en av de medlemsstater där makarna har medborgarskap. Endast domstolen i den medlemsstat till vilken anknytningen är starkast skulle följaktligen vara behörig enligt artikel 3.1 b. Domstolarna i de medlemsstater till vilka anknytningen är mindre stark skulle inte vara behöriga enligt denna bestämmelse.

⁹ — Se Borrásrapporten, punkt 33 slutet.

27. Ett alternativ till ovanstående är den möjlighet som berörs i den tredje frågan, nämligen att de båda gemensamma medborgarskapen medför att domstolarna i dessa medlemsstater får samma rang som behöriga domstolar och kan väljas fritt av sökanden. Den domstol i en medlemsstat vid vilken talan först har väckts skulle följaktligen vara behörig. Om talan senare har väckts vid en domstol i den andra medlemsstaten ska denna självant förklara sig för obehörig enligt artikel 19.3 i förordningen.

28. Cour de Cassation har till att börja med ställt frågan huruvida en nationell domstol alltid bara ska ge företräde åt medborgarskapet i den berörda staten, oberoende av den starkaste anknytningen.

1. Den första frågan

29. När den första frågan besvaras ska hänsyn tas till att de franska domstolarna har en atypisk situation att bedöma, eftersom de vid tillämpningen av artikel 64.4 i förordning nr 2201/2003 inte ska bedöma sin egen behörighet, utan behörigheten för domstolarna i en annan medlemsstat.

30. I normala fall prövar däremot varje domstol vid vilken talan har väckts bara sin egen behörighet och förklarar sig eventuellt för obehörig enligt artikel 17 i förordningen. Om den anser sig vara behörig och fattar beslut i ärendet, ska domen erkännas i en annan medlemsstat, med förbehåll för de skäl till att inte erkänna domen som föreskrivs i artikel 22 i förordningen. Huruvida domstolen i ursprungsmedlemsstaten faktiskt var behörig får enligt artikel 24 i förordningen inte längre ifrågasättas i den medlemsstat där domen ska erkännas.

31. Denna princip kommer också till uttryck i *lis pendens*-bestämmelsen i artikel 19.1 i förordningen. Enligt denna måste en andra domstol vid vilken talan har väckts i samma äktenskapsmål självant låta handläggningen av målet vila tills den domstol i en annan medlemsstat vid vilken talan först väcktes har förklarat sig vara behörig. Denna andra domstol vid vilken talan har väckts får inte fortsätta ett vid denna anhängigt förfarande, till exempel på grund av att den anser att den domstol vid vilken talan först väcktes inte är behörig. Denna bestämmelse kan dock inte tillämpas direkt i det aktuella fallet, eftersom förfarandena inleddes innan förordningen började tillämpas (artikel 64.1 i förordning nr 2201/2003).

32. Det är därför oklart hur en domstol i den medlemsstat där en dom ska erkännas ska agera om den enligt artikel 64.4 undantagsvis måste pröva huruvida domstolen i ursprungsstaten skulle ha varit behörig enligt artikel 3.1 b när makarna förutom medborgarskap i ursprungsstaten har medborgarskap i den stat där domen ska erkännas.

33. Cour d'appel har tydligen ansett följande: vilket (gemensamt) medborgarskap i den mening som avses i artikel 3.1 b makarna har ska endast bedömas enligt de nationella bestämmelserna. Enligt fransk rätt ska personer som har flera medborgarskap och franskt medborgarskap bara behandlas som franska medborgare, utan att hänsyn tas till att de dessutom har ett eller flera andra medborgarskap. De ungerska domstolarna är följaktligen inte behöriga enligt artikel 3.1 b för makarna Hadadis äktenskapskillnad, eftersom de – enligt de franska domstolarna – är fransmän och inte ungre.

34. Jag godtar dock inte denna argumentation.

35. Såsom den tyska och den polska regeringen har hävdad kan det med avseende på tillämpningen av artikel 3.1 b inte avgöras enbart med stöd i de nationella bestämmelserna vilket medborgarskap en person med dubbelt medborgarskap har och vilket av flera medborgarskap som ska beaktas. I detta sammanhang behövs det snarare en självständig tolkning av begreppet medborgar-

skap. Bara genom en självständig tolkning garanteras nämligen att förordningens behörighetsregler tillämpas lika i alla medlemsstater.¹⁰

36. I Borrásrapporten förklaras visserligen att inget anges om effekterna av dubbelt medborgarskap i konventionen, varmed domstolarna i varje stat följaktligen ska tillämpa de ifrågavarande nationella bestämmelserna inom ramen för de allmänna gemenskapsbestämmelserna beträffande detta.¹¹

37. Även om det antas att påståendet ovan är korrekt kan det inte utan vidare överföras på förordning nr 2201/2003. När det gäller en konvention som har ingåtts mellan medlemsstaterna med stöd i EU-fördraget ska nämligen frågor som inte uttryckligen har reglerats kanske hellre besvaras genom en hänvisning till de nationella bestämmelserna till skillnad från de fall då det gäller en EG-förordning. När det gäller gemenskapens rättsakter bör i sådana fall i första hand en självständig tolkning utifrån syftet med bestämmelserna göras. I själva rapporten finns dessutom ett påpekande om att de nationella bestämmelserna måste hålla sig inom ramen för de allmänna gemenskapsbestämmelserna.

10 — Se, för ett liknande resonemang beträffande Brysselkonventionen, dom av den 13 juli 1993 i mål C-125/92, Mulox IBC (REG 1993, s. I-4075; svensk specialutgåva, s. I-285), punkt 11, och av den 10 april 2003 i mål C-437/00, Pugliese (REG 2003, s. I-3573), punkt 16.

11 — Borrásrapporten, punkt 33 slutet.

38. I detta sammanhang har vissa av parterna hänvisat till domarna i målen Micheletti och Garcia Avello¹², i vilka domstolen behandlade de grundläggande friheternas betydelse och principen om icke-diskriminering i fall med dubbelt medborgarskap. I det aktuella fallet uppkommer dock inte frågan om de grundläggande friheternas betydelse, eftersom tillräckliga bestämmelser kan härledas ur förordningen för kopplingen till medborgarskapet.

39. Genom artikel 3.1 b i förordningen utesluts därmed att personer för dubbelt medborgarskap ska behandlas enbart som egna medborgare. En sådan behandling skulle nämligen leda till att dessa personer inte kunde hänvisa till artikel 3.1 b vid en domstol i en medlemsstat – här en fransk domstol – för att motivera att domstolarna i en annan medlemsstat – här Ungern – ska vara behöriga, trots att de har medborgarskap i den stat där den domstol är belägen vid vilken talan har väckts.

40. Domstolarna i den andra medlemsstaten skulle dock enligt artikel 3.1 b ha förklarat sig vara behöriga när det gäller äktenskapsskillnaden mellan två egna medborgare, om de – som i normala fall – själva hade att pröva sin

behörighet.¹³ Om en domstol i den medlemsstat som ska erkänna domen undantagsvis måste bedöma behörigheten för domstolen i beslutets ursprungsstat måste den ta hänsyn till att makarna också har medborgarskap i ursprungsmedlemsstaten och att domstolarna i denna stat därför också skulle ha fått utgå från att de var behöriga på grund av medborgarskapet. Detta är också i enlighet med principerna om ömsesidigt förtroende och ömsesidigt erkännande, som ligger till grund för förordningen.

41. Den här förordade tolkningen utgör inte hinder för artikel 3 i Haagkonventionen av den 12 april 1930 för lösande av konflikter mellan medborgarskapslagar¹⁴. Genom denna bestämmelse kodifierades den sedvanerättsliga regeln att personer som har två eller fler medborgarskap av var och en av staterna där de har medborgarskap ska kunna anses vara egna medborgare. I ett fall som detta får det emellertid inte bortses från att en annan stat där en person dessutom har medborgarskap också behandlar personen som en egen medborgare.¹⁵

12 — Dom av den 7 juli 1992 i mål C-369/90, Micheletti m.fl. (REG 1992, s. I-4239; svensk specialutgåva, s. I-11), punkt 10, och av den 2 oktober 2003 i mål C-148/02, Garcia Avello (REG 2003, s. I-11613), punkt 28. Se även, beträffande återopande av medborgarskap i en medlemsstat, dom av den 2 oktober 1997 i mål C-122/96, Saldanha och MTS (REG 1997, s. I-5325), punkt 15, av den 11 november 1999 i mål C-179/98, Mesbah (REG 1999, s. I-7955), punkt 31 och följande punkter, av den 20 februari 2001 i mål C-192/99, Kaur (REG 2001, s. I-1237), punkt 19, och av den 19 oktober 2004 i mål C-200/02, Zhu och Chen (REG 2004, s. I-9925), punkt 37.

13 — Detta gäller i varje fall med förbehåll för svaret på den andra frågan om betydelsen av anknytning till en medlemsstat.

14 — League of Nations Treaty Series, volym 179, s. 89. Bestämmelsen har följande lydelse: Subject to the provisions of the present Convention, a person having two or more nationalities may be regarded as it's national by each of the States whose nationality he possesses.

15 — Se, för ett liknande resonemang, domen i målet Garcia Avello (ovan fotnot 12), punkt 28.

42. Den första frågan besvaras därför enligt följande:

bedöma vad som talar för och emot de båda möjliga lösningarna kommer jag att behandla frågorna tillsammans i det följande.

Om domstolen i en medlemsstat enligt artikel 64.4 i förordning nr 2201/2003 ska pröva huruvida domstolen i ett besluts ursprungsmedlemsstat skulle ha varit behörig enligt artikel 3.1 b i förordningen får makar, som båda har medborgarskap i den medlemsstat där den domstol är belägen vid vilken talan har väckts, inte betraktas som enbart egna medborgare av denna domstol. Den måste i stället ta hänsyn till att makarna också har medborgarskap i ursprungsmedlemsstaten och att dess domstolar därför skulle ha varit ansvariga för beslutet.

44. Csilla Marta Mesko och den polska regeringen anser att medborgarskapet i den stat till vilken anknytningen är starkast ska gälla. Eftersom Csilla Marta Mesko har vistats i Frankrike i över tjugo år anser hon att anknytningen till Frankrike är starkast. Hon har betonat att det skulle leda till "kapplöpning till domstolarna" om de båda medborgarskapen jämfördes och att missbruk genom "forum shopping" skulle bli möjligt.

2. Den andra och den tredje frågan

43. Den andra och den tredje frågan står i ett alternativt förhållande. När behörigheten för äktenskapsskillnad mellan personer med dubbelt medborgarskap fastställs ska antingen hänsyn tas endast till medborgarskapet i den stat till vilken anknytningen är starkast, så att bara en domstol är behörig på grundval av medborgarskapet, eller ska hänsyn tas till båda medborgarskapen, vilket får till följd att domstols behörighet i båda medlemsstaterna kan stödjas på detta. För att

45. De övriga parterna har däremot framhållit att man i artikel 3.1 b endast har utgått från makarnas gemensamma medborgarskap. Domstols behörighet får inte vara beroende av det ytterligare villkoret att medborgarskapet i den stat till vilken anknytningen är starkast ska vara avgörande. Vidare poängteras att det i artikel 3.1 a ändå anges ytterligare behöriga domstolar med anknytning till hemvist, vilka har samma rang som de domstolar som är behöriga på grund av gemensamt medborgarskap.

46. Till att börja med kan det konstateras att förordning nr 2201/2003 bara reglerar domstols behörighet, men inte de lagvalsbestämmelser enligt vilka det avgörs vilken materiell rätt som gäller för äktenskapsskillnaden. Den domstol som är behörig enligt förordning nr 2201/2003 måste därför fastställa tillämplig rätt enligt de nationella bestämmelserna. Om i första hand rätten för den domstol där talan har väckts (*lex fori*) ska tillämpas enligt de nationella lagvalsbestämmelserna – liksom tydligen också enligt de ungerska bestämmelserna – kan dock ett preliminärt beslut beträffande vilken rätt som ska tillämpas fattas samtidigt som behörig domstol fastställs.

47. Det i litteraturen kritiserade ”förnekandet av lagvalskonflikter” (*négation des conflits de lois*)¹⁶ i förordningen kan därför faktiskt bidra till en kapplöpning till domstolarna mellan makarna. I stället för att i lugn och ro överväga att ansöka om äktenskapsskillnad förleds makar som är oense eventuellt att snabbt väcka talan vid en av de behöriga domstolarna, för att säkert vinna fördelar enligt de materialrättsliga regler som den behöriga domstolen tillämpar enligt den internationella privaträtten. Om talan väcks vid två domstolar är nämligen enligt företrädesregeln i artikel 19 den domstol behörig vid vilken talan först har väckts.

16 — Se Kohler, C., ”Status als Ware: Bemerkungen zur europäischen Verordnung über das internationale Verfahrensrecht für Ehescheidungen”, i: Mansel, P., (utgivare) *Vergemeinschaftung des europäischen Kollisionsrechts*, 2001, s. 41, 42. (fransk version: Kohler, C., ”Libre circulation du divorce? Observations sur le règlement communautaire concernant les procédures en matière matrimoniale”, i: de Moura Ramos, R.M., m.fl. (utgivare) *Estudos em homenagem à Professora Doutora Isabel de Magalhães Collaço*. Vol. I, 2002, s. 231, s. 233).

48. Kommissionen har också uppmärksammat dessa negativa effekter av att förordningen begränsas till att reglera behörigheten och har därför redan föreslagit att gemensamma regler ska införas för att fastställa tillämplig rätt.¹⁷

49. Det ovan anförda gäller dock bara själva äktenskapsskillnaden och inte följderna av äktenskapsskillnaden, såsom i synnerhet underhållskravet. Behörighetsregeln i artikel 5.2 i förordning (EG) nr 44/2001¹⁸ har just ersatts av en särskild förordning¹⁹ i vilken det dessutom hänvisas till Haagprotokollet av den 23 november 2007 om tillämplig lag avseende underhållsskyldighet. Inte heller behörighet för avgöranden rörande vårdnad om barn sammanfaller enligt artikel 12 i förordning nr 2201/2003 automatiskt med behörighet för äktenskapsskillnad. För de egendomsrättsliga följderna av äktenskaps-

17 — Kommissionens förslag av den 17 juli 2006 till rådets förordning om ändring av förordning (EG) nr 2201/2003 om domstols behörighet och införande av bestämmelser om tillämplig lag i äktenskapsmål KOM(2006) 399, slutlig. Se även grönbok av den 14 mars 2005 om tillämplig lag och behörig domstol i mål om äktenskapsskillnad, KOM (2005) 82 slutlig. Eftersom det hittills inte har gått att nå enighet om förslaget till denna så kallade Rom III-förordning överväger man nu att agera genom ökat samarbete (se pressmeddelande om rådets 2887:e möte (rättsliga och inrikes frågor) den 24 och den 25 juli 2008, tillgängligt på <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRE/08/205&format=PDF&aged=0&language=DE&gui-Language=en>). För närmare information om förslaget, se C. Kohler, ”Zur Gestaltung des europäischen Kollisionsrechts für Ehesachen: Der steinige Weg zu einheitlichen Regeln über das anwendbare Recht für Scheidung und Trennung”, *Zeitschrift für das Gesamte Familienrecht, (FamRZ)*, 2008, s. 1673.

18 — Rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttsens område (EGT 2001, L 12, s. 1).

19 — Rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet (EUT L 7, 2009, s. 1).

skillnad finns slutligen överhuvudtaget inga gemenskapsbestämmelser.

exempel staternas rätt att ge diplomatiskt skydd.²¹ Här anses i synnerhet anknytningen vara starkare till den stat där personen har hemvist.²²

50. Csilla Marta Mesko har visserligen formellt vänt sig mot att domstolen i Pest förklarades vara behörig, men i sak tycks hon framför allt anse att det var orimligt att ungersk och inte fransk rätt tillämpades på äktenskapsskillnaden. Hon utgår från att hennes make medvetet ansökte om äktenskapsskillnad i Ungern för att undvika följderna av äktenskapsskillnad på grund av skuld, i form av brott mot de äktenskapliga förpliktelserna, enligt fransk rätt, trots att makarna praktiskt taget inte har några förbindelser med Ungern.

51. Det ska mot denna bakgrund prövas huruvida artikel 3.1 b ska tolkas så, att endast medborgarskapet i den stat till vilken anknytningen är starkast ska avgöra domstols behörighet.

52. Principen om att medborgarskap i den stat till vilken anknytningen är starkast har företräde har varit känd i folkrätten sedan en längre tid tillbaka²⁰ och påverkar där till

53. I vad mån de grundläggande friheterna sätter gränser för överförande av detta koncept²³ behöver inte prövas i det aktuella fallet, om förordningen redan utgör hinder för att hänsyn i första hand tas till medborgarskapet i den stat till vilken anknytningen är starkast. Det bör i stället undersökas huruvida begreppet medborgarskap i artikel 3.1 b kan tolkas så, att man för personer med flera medborgarskap ska utgå från medborgarskapet i den medlemsstat till vilken de faktiskt har närmast anknytning.

54. En sådan tolkning har till att börja med inte stöd i ordalydelsen av artikel 3.1 b. Såsom den tyska regeringen med rätta har anfört har man på ett stort antal ytterligare ställen i förordningen utgått från medborgarskapet, utan att därmed endast medborgarskap i den stat till vilken anknytningen är starkast avses. Om lagstiftaren i artikel 3.1 b i stället hade

20 — Se artikel 5 i Haagkonventionen av den 12 april 1930 (ovan punkt 41), som har följande lydelse: Within a third State, a person having more than one nationality shall be treated as if he had only one. Without prejudice to the application of its law in matters of personal status and of any conventions in force, a third State shall, of the nationalities which any such person possesses, recognise exclusively in its territory either the nationality of the country in which he is habitually and principally resident, or the country with which in the circumstances he appears to be in fact most closely connected.

21 — Se Internationella domstolens dom av den 6 april 1955, Nottebohm, I.C.J. Reports 1955, s. 4, s. 22 och följande sidor.

22 — Se artikel 5 i Haagkonventionen av den 12 april 1930 (ovan fotnot 20).

23 — Se ovan i fotnot 12 angiven rättspraxis, av vilken vissa av parterna har dragit slutsatsen att det strider mot de grundläggande friheterna att låta medborgarskapet i den stat till vilken anknytningen är starkast vara avgörande.

avsett att medborgarskap i den stat till vilken anknytningen är starkast skulle vara avgörande, hade man kunnat förvänta sig en uttrycklig bestämmelse som detta.

55. Ordalydelsen är emellertid inte ensam avgörande. I stället måste hänsyn också tas till syftet med bestämmelsen, dess bakgrund och sammanhanget där den ingår.

56. Enligt skäl 1 bidrar förordning nr 2201/2003 till att upprätta ett område med frihet, säkerhet och rättvisa, där fri rörlighet för personer garanteras. När det gäller bestämmelserna om äktenskapsmål fullföljs de syften som redan ligger till grund för förordning nr 1347/2000 och Bryssel II-konventionen ytterligare.²⁴

57. Såsom förklaras i Borrårsrapporten var tanken med behörighetsbestämmelserna i Bryssel II-konventionen att de skulle ta hänsyn till parternas intressen och möjliggöra en flexibel reglering som är anpassad till människors rörlighet. De skulle hjälpa enskilda utan att rättssäkerheten gick förlorad.²⁵ Kriterierna som valdes för att fastställa domstols behörighet har därför en mer objektiv, alternativ och exklusiv karaktär.²⁶

58. Dessa syften talar för att valet av behörig domstol ska göras flexibelt för personer som har utnyttjat sin fria rörlighet. Det kan till exempel vara enklare för dessa personer att vända sig till domstolarna i den medlemsstat där de har hemvist. Det är också möjligt att de hellre vänder sig till domstolarna i hemlandet, vars språk de behärskar bättre och vars rättssystem och rättsordning de bättre känner till. Därför anges i artikel 3.1 a och 3.1 b i förordning nr 2201/2003 flera behöriga domstolar som, till skillnad från vissa behöriga domstolar enligt konventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttsens område av den 27 september 1968 (Brysselkonventionen), medvetet inte har rangordnats.²⁷

59. Om man för personer med dubbelt medborgarskap inom ramen för artikel 3.1 b bara tog hänsyn till medborgarskapet i den stat till vilken anknytningen är starkast, skulle detta leda till att valmöjligheterna begränsades. Eftersom hemvistet hade väsentlig betydelse när medborgarskap i den stat till vilken anknytningen är starkast fastställdes, skulle de behöriga domstolarna enligt artikel 3.1 a och 3.1 b ofta sammanfalla. För personer med dubbelt medborgarskap skulle detta i själva verket leda till en rangordning av de behöriga domstolarna enligt artikel 3.1 a och 3.1 b som inte är avsedd. Däremot skulle makar med bara ett gemensamt medborgarskap kunna väcka talan vid domstolarna i sin hemstat trots att de sedan länge inte har haft

24 — Se skäl 2 i förordning nr 2201/2003.

25 — Se Borrårsrapporten, punkt 27.

26 — Borrårsrapporten, punkt 28.

27 — Se Borrårsrapporten, punkt 28.

hemvist i denna stat och bara har få faktiska beröringspunkter med denna.

det vill säga att garantera rättssäkerheten vad gäller domstols behörighet.

60. Grunderna för domstols behörighet ska garantera en verklig anknytning till staten i fråga, vilket framhålls i skäl 12 i förordning nr 1347/2000²⁸. Anknytningen upprättas antingen genom hemvist i den stat där domstolen är belägen eller genom gemensamt medborgarskap. Lagstiftaren har här enligt ett standardiserat synsätt utgått från att en faktisk anknytning också åtföljer medborgarskapet och härmed gjort en koppling till ett kriterium som är enkelt att hantera och gör det möjligt att otvetydigt fastställa behörig domstol.

61. Några ytterligare kvalitativa kriterier, som exempelvis starkast anknytning till den stat där domstolen är belägen, anges inte i artikel 3.1 b. Om starkast anknytning till en stat fastställdes, skulle detta nämligen för det första ytterligare försvåra fastställandet av domstols behörighet. För det andra skulle det strida mot ändamålet med förordningen,

62. Att fastställa starkast anknytning till en stat skulle vara förenat med avsevärd osäkerhet redan av den anledningen att en definition av detta obestämda begrepp saknas. Dessutom skulle det eventuellt vara nödvändigt att ta hänsyn till en rad faktiska omständigheter som inte alltid ger ett entydigt resultat. I sämsta fall skulle en negativ lagvalskonflikt kunna uppstå om två domstolar samtidigt ansåg att anknytningen var starkast till den stat där domstolen i fråga var belägen. I förordningen finns ingen bestämmelse för sådana lagvalskonflikter, enligt vilken domstolen i en medlemsstat skulle kunna hänskjuta förfarandet till domstolen i en annan medlemsstat med bindande verkan.²⁹

63. Detta resultat utgör inte hinder för att makarnas "domicil" ska vara avgörande i stället för deras medborgarskap enligt artikel 3.1 b när det gäller Förenade kungariket och Irland. "Domicil" kan visserligen ha vissa likheter med medborgarskap i den stat till vilken anknytningen är starkast. Framför allt kan varje person alltid bara ha ett "domicil" enligt de tillämpliga nationella bestämmelserna.³⁰ Det går dock inte att dra några allmänna slutsatser beträffande tolkningen av begreppet medborgarskap av denna

28 — Skälet har följande lydelse: "De grunder för domstols behörighet som godtas enligt denna förordning bygger på principen att det måste finnas en verklig anknytning mellan den berörda parten och den medlemsstat som utövar behörigheten. Beslutet att ta med vissa grunder står i samklang med den omständigheten att de redan finns i olika nationella rättsordningar och godtas av övriga medlemsstater."

29 — Se mitt förslag till avgörande av den 29 januari 2009 i mål C-523/07, A, där domstolen ännu inte meddelat dom, punkterna 76 och 80.

30 — Se Förenade kungarikets och Irlands redogörelser i Borrásrapporten (punkt 34).

specialbestämmelse som gäller för två medlemsstater och som gör det möjligt för dessa att hålla fast vid de kriterier som av tradition har tillämpats för att motivera behörighet.

64. Om gemensamt ”domicil” i en medlemsstat och gemensamt medborgarskap i en annan sammanträffar kan, vilket den slovakiska regeringen dessutom helt riktigt har framhållit, samma problem uppstå som när två medborgarskap sammanträffar. I förordningen finns inget som tyder på att gemensamt ”domicil” i det aktuella fallet motiverar en enda behörig domstol och att det skulle vara uteslutet att väcka talan vid domstolarna i den medlemsstat där makarna har gemensamt medborgarskap.

65. Sammanfattningsvis kan det härmed konstateras att begränsningen av begreppet medborgarskap i artikel 3.1 b till medborgarskap i den stat till vilken anknytningen är starkast motsvarar varken ordalydelsen i eller syftena med förordning nr 2201/2003. Förordningens behörighetssystem för mål om äktenskapsskillnad bygger på det hela taget inte på tanken att det inte ska finnas flera olika behöriga domstolar samtidigt, utan det anges uttryckligen att det ska finnas flera behöriga domstolar vid sidan av varandra med samma rang.

66. Av detta följer nödvändigtvis att sökanden har rätt att välja. Den omständigheten att personer med dubbelt medborgar-

skap kan välja mellan domstolarna i två medlemsstater, vilka är behöriga enbart på grund av medborgarskapet, står inte i strid med förordningen. Eftersom det i artikel 3.1 b förutsätts att båda makarna har medborgarskap i den medlemsstat där den domstol vid vilken de har väckt talan är belägen garanteras det, när denna bestämmelse tillämpas, att båda makarna har samma anknytning till denna behöriga domstol och att talan inte kan väckas vid en domstol som skulle vara helt oförtutsebar eller långsökt för någon av makarna.

67. Sökandens valmöjlighet leder inte heller till större rättsosäkerhet. Av rättssäkerhetsprincipen följer att gemenskapens lagstiftning ska vara entydig och förtutsebar för de enskilda.³¹ I artikel 3.1 b i den tolkning jag föreslår tas det hänsyn till dessa krav, eftersom domstols behörighet på grund av gemensamt medborgarskap kan fastställas utan att tvekan råder. För personer med flera medborgarskap kommer visserligen domstolarna i flera medlemsstater i fråga som behöriga domstolar, men om talan därför väcks vid

31 — Se bland annat dom av den 22 november 2001 i mål C-301/97, Nederländerna mot rådet (REG 2001, s. I-8853), punkt 43, av den 21 februari 2006 i mål C-255/02, Halifax m.fl. (REG 2006, s. I-1609), punkt 72, och av den 16 september 2008 i mål C-288/07, Isle of Wight Council m.fl. (REG 2008, s. I-7203), punkt 47.

domstolarna i flera medlemsstater löses lagvalskonflikten entydigt genom artikel 19.

åberopas i bedrägligt syfte,³² men för missbruk förutsätts att åberopandet av bestämmelsen står i strid med bestämmelsens syfte, trots att villkoren enligt gemenskapsrätten formellt sett är uppfyllda.³³

68. Såsom det aktuella fallet visar är negativa bieffekter som kapplöpning till domstolarna faktiskt inte så problematiska när det gäller domstols behörighet som sådan. Även om Csilla Marta Mesko har bott länge i Frankrike och det kräver en större insats av henne att medverka i ett förfarande i Ungern än i ett förfarande vid en domstol på vistelseorten, har hon inte i första hand vänt sig mot att domstolen som sådan förklarades vara behörig. Hon har snarare kritiserat den omständigheten att ungersk och inte fransk lag om äktenskapsskillnad tillämpades. Detta är emellertid inte någon direkt följd av förordning nr 2201/2003, utan av de ungerska internationella privaträttsliga reglerna. Det skulle vara fel att kompensera avsaknaden av enhetliga bestämmelser om lagvalskonflikter med en tolkning av de befintliga behörighetsreglerna i strid med systemet.

70. Väckande av talan vid domstolarna i en medlemsstat där båda makarna har medborgarskap står emellertid – såsom framgår ovan – inte i strid med syftet med artikel 3.1 b, inte ens om man har utgått från medborgarskapet i den stat till vilken anknytningen är mindre stark.

69. Väckande av talan vid domstol som är behörig enligt artikel 3.1 b kan slutligen inte heller anses utgöra missbruk, vilket Csilla Marta Meskos ombud hävdade under den muntliga förhandlingen. Gemenskapsrätten får enligt fast rättspraxis inte missbrukas eller

71. I detta avseende ska det erinras om att rättssäkerheten spelar stor roll när det gäller regler för domstols behörighet och att det krävs att tillämpningen av gemenskapsrätten är förutsebar för de enskilda.³⁴ Därför kan föreställningen om missbruk av rättsregler på sin höjd i undantagsfall leda till att väckande av talan vid domstol som är behörig enligt de tillämpliga bestämmelserna anses utgöra missbruk.

32 — Se dom av den 14 december 2000 i mål C-110/99, Emsland-Stärke (REG 2000, s. I-11569), punkt 51 och följande punkter, och domen i målet Halifax m.fl. (ovan fotnot 32), punkt 68 med vidare hänvisningar.

33 — Se, för ett liknande resonemang domen i målet Emsland-Stärke (ovan fotnot 32), punkt 52, och domen i målet Halifax m.fl. (ovan fotnot 31), punkt 74.

34 — Se ovan i fotnot 31 angiven rättspraxis.

V — Förslag till avgörande

72. Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att domstolen besvarar frågorna från Cour de Cassation på följande sätt:

1. Om domstolen i en medlemsstat enligt artikel 64.4 i rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldransvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 ska pröva huruvida domstolen i ett besluts ursprungsmedlemsstat skulle ha varit behörig enligt artikel 3.1 b i förordningen får makar som båda har medborgarskap i den medlemsstat där den domstol är belägen vid vilken talan har väckts inte betraktas som enbart egna medborgare av denna domstol. Den måste i stället ta hänsyn till att makarna också har medborgarskap i ursprungsmedlemsstaten och att dess domstolar därför skulle ha varit ansvariga för beslutet.
2. Om makar har flera gemensamma medborgarskap ska hänsyn inte endast tas till medborgarskapet i den stat till vilken anknytningen är starkast för att fastställa behörig domstol enligt artikel 3.1 b i förordning nr 2201/2003. Domstolarna i alla de medlemsstater där makarna har medborgarskap är tvärtom behöriga enligt denna bestämmelse.